

בחיינו של בעל הפרה והקרדום — אסור בהם חבירו.

אבל אם מת בעליהם, או שנתנה לו במתנה — הרי זה מותר.

ומוכה, שעל ידי נתינת המדיר למודר במתנה — הותר הדבר, כיון ששוב אין הוא נחשב של המדיר!

וקשיא לרבא, האוסר מתנה של קונם, כיון שמוציא מרשות לרשות, ודבר זה אסור בקונם, כמו בהקדש, שאסור להוציאו מרשות לרשות, גם כשלא נהנה בדבר.

אמר רב אחא בריה דרב איקא: אין מכאן ראייה לעניינינו, משום שאפשר לומר שכאן מדובר שניתנה לו על ידי אחר. דהיינו, שנתנו המדיר לאדם אחר, ואותו אדם נתנו למודר. ובמקרה כזה — ודאי שמותר, שהרי לא נהנה המודר מהמדיר, אלא מאדם אחר.

אמר רב אשי: לשון הברייתא דיקא נמי כדברי רב אחא בריה דרב איקא. דקתני לשון "שנתנה לו" [הנו"ן הראשונה נקודה בחיריק. שכך היתה קבלה בידם, אף שאין בכתיבה שום הבדל], ולא קתני "שנתנה לו" [בשווא תחת הנו"ן]. משמע, שניתנה לו על ידי אחר (38).

והיינו שהשואל השיב כך למשאל, שאם יש לו פרה אחרת חוץ מזו, נכסיו יהיו אסורים על המשאל.

38. בר"ן גרס: "דייקא נמי דקתני שנתנו לו". ועל זה כתב שכך היתה קבלה בידם. ובפירושו הרא"ש כתב, דכך היתה הגירסא שגורה בפיהם בעל פה.

והרש"ש כתב, דהכי מוכח. דאם קרינן

לה-א איתביה רב חייא בר אבין לרבא מהא דתניא: אמר לו אדם לחבירו: השאילני פרתך זו המונחת לפנינו, שקנויה לך!

ורצה חבירו לתרץ עצמו, שאינו יכול להשאילו, ואמר לו: קונם עליך פרה זו, שאני קנוי לך [אם קניתי פרה אחרת חוץ מזו]! (36)

או שאמר לו: נכסי אסורים עליך, אם יש לי (37) פרה אלא זו!

וכן אם אמר לו: השאילני קרדומך!

ואמר לו: קונם קרדום שיש לי, שאני קנוי!

דהיינו, שאוסר על עצמו את ההנאה מקרדום זה, אם הוא קנה קרדום נוסף. ועושה זאת כדי להוכיח לחברו שאין הוא משאיל לו את הקרדום אלא משום שהוא צריך את קרדומו היחיד לשימוש שלו.

או שאמר לו: נכסי עליך, אם יש לי קרדום אלא זה!

ולבסוף נמצא שיש לו פרה אחרת, או שיש לו קרדום אחר,

אזי, כך הוא הדין:

גופה לא יצא הככר מרשותו של המדיר, ועדיין שלו היא.

36. כך פירש הר"ן. והריטב"א גורס: "קונם פרה שאני קנוי מזו". והיינו שאומר לו המשאל: תיאסר עליך פרה שיש לי חוץ מזו שני חורש בה.

37. הריטב"א גורס: "אם יש לך פרה וכו",

בעא מיניה רבא מרב נחמן: האם יש דין מעילה בקונמות⁽³⁹⁾, או לא?⁽⁴⁰⁾

כלומר, האם על ידי הקונם — עשאו עליו כקרבן, ואם נהנה, הרי הוא חייב אשם

ענין ההנאה, שלא יהיה רווח מהקונם, על ידי איבוד המעות בשיווי ההנאה מהקונם, אך אין חיוב תשלום להקדש.

ה. האם כסף הפדיון של הקונם שייך להקדש, או שהוא נאסר באיסור קונם, כפי שהיה אסור החפץ שפדה אותו.

ו. האם פדיית קונם מורידה ממנו רק את איסור המעילה, או שהיא מורידה ממנו גם את איסור הקונם.

ואם נאמר שהפדייה מתירה גם את איסור הקונם, כיצד נעשה דבר זה, והרי מצינו פדייה לקדושה, ולא מצינו פדייה לאיסורים!

ז. האם הלכות הקדש, כמו השיעור למעילה שהוא בשוה פרוטה ולא בכל שהוא, או הנאה שלא כדרכה, שחייבים עליה בהקדש [ואין חייבים עליה בשאר איסורים] נוהגים בקונם, הן לגבי איסור קונם, והן לגבי המעילה בקונם, או שמא רק לענין מעילה בקונם יש להתחשב בהלכות הקדש המיוחדות, אך לא לגבי איסור קונם, ולכן יש איסור בקונמות אפילו בכל שהוא, ומאידיך אין איסור בשלא כדרך הנאתו.

40. הרא"ש כתב שהנהנה מקונם צריך לשלם להקדש את דמי הנאתו, היות שאסר עליו הנאתו כהקדש, "הלכך, כל הנאה הבאה לידו ממנו — הקדש הוא!"

ודייק מכאן החזון איש שלפי הרא"ש מעילה בקונמו משמעותה היא הנאה מהקדש, ולכן צריך לשלם להקדש עבור ההנאה ממנו.

אך מהר"ן משמע שהתשלום להקדש הוא כדי לבטל את הנאתו, והוא כמו הולכת הנאה לים המלח, שבאבוד מעות בשיווי ההנאה, הוא מבטל את ההנאה שלו.

והמשנה למלך הסתפק במי שאוסר הנאתו מחברו ולא אסר דבר מסויים, האם יש בו

"שנתנו" נקוד חיריק תחת הנו"ן, אתי שפיר, דקאי על כל הנך דלעיל: פרה קרדום ונכסים. אבל אם קרינן שנתנו בשווא תחת הנו"ן וקמץ תחת התי"ו, אם כן, הרי זהו לשון יחיד, וקאי רק על הקרדום, ושאר הדברים שירי!

39. רבותינו הראשונים והאחרונים דנו בכמה שאלות יסודיות בענין מעילה בקונמות, הן לענין הקדושה, והן לענין הפדיון:

א. האם חלה קדושה על החפץ הנאסר בקונם, כיון שאסרו כהקדש, או שלא חלה שום קדושה על החפץ, אלא יש לחפץ הנאסר בקונם את דיני הקדש, כאילו הוא היה קדוש. אך הוא עצמו אינו קדוש.

ולפי הצד האחרון, יש חידוש גדול בדיני נדרים, שמלבד הכח שנתנה התורה לאדם לאסור על עצמו דברים, היא גם נתנה לו כח שיחיל עליהם דיני הקדש, כמו מעילה, מבלי שיתקדשו הדברים הנאסרים על ידו.

ב. האם נאסר כל קונם, גם משום "בל יחל דברו", וגם משום איסור מעילה, וילקה שתיים, גם על נדר, וגם על מעילה. או שדין מעילה האמור כאן הוא רק איסור נדר, שצריך לנהוג בקונם כאילו היה הקדש, אך אין בו איסור לאו נוסף של מעילה.

ג. האם העובר על נדר שאסרו ב"קונם", חייב להביא קרבן מעילה, ואם כן, האם במקרה שהקדיש אדם את החפץ שאסרו בקונם, יהיה חייב להביא שני קרבנות מעילה, האחד משום מעילה בקונם, והשני משום מעילה בהקדש.

ד. האם יש חיוב תשלומין להקדש על מעילה בקונמות, או שהתשלומים שמצינו בגמרא בכמה מקומות על הנאה מקונמות, משמעותם היא "הולכת ההנאה לים המלח", דהיינו, איבוד מעות בשיווי ההנאה מהקונמות, ובכך יתוקן

ואמרינן, ששאלה זו, אם יש מעילה בקונמות או לא, כמחלוקת תנאי היא.

שכך שנינו בברייתא: אם אמר אדם "קונם ככר זו, שתהא הככר אסורה לכל כמו הקדש", ואכלה לאחר מכן, בין אם אכלה הוא, ובין אם אכלה חברו — מעל, משום שיש מעילה בקונמות, והרי הוא אסר את הככר בקונם על כולם.

ולפיכך, כיון שיש בככר זה דין מעילה, הרי יש לה גם דין פדיון. ואם פדה את הקונם בדמים, הרי הדמים נתפסין אף הם באיסור. [עיי' בהערות הקדמה לסוגיא].

מעילה כנהנה מן הקדשים⁽⁴¹⁾, או לא?

אמר ליה, תניתוה במשנתנו: מקום שנוטלין עליה [על השבת האבידה] שכר — תיפול הנאה להקדש.

ומזה שנקט התנא שתפול הנאה להקדש, ולא אמר כדרך ששונה בדרך כלל במקרים כגון אלו, שאסור בהנאה: "יוליך הנאה לים המלח"⁽⁴²⁾, משמע למימרא — כי הקדש. דהיינו, שקונם דומה להקדש.

מנה הקדש — יש בו מעילה, אף קונמות — יש בהן מעילה⁽⁴³⁾.

מעילה.

ומוכיח החזון איש שלפי הרא"ש גם מי שאסר הנאה מחבירו ולא אסר דבר מסויים, יש בו מעילה, שהרי כאן משמע שמדובר במודר הנאה מחברו, ולא אסר ענין מסויים, ובכל זאת כיון שהנאת מחזיר אסורה על בעל האבידה, תיפול הנאה להקדש.

וגם מבואר כאן שגם מי שאוסר דבר שאינו שלו, יש מעילה בהנאתו, על אף שבהקדש אין אדם יכול לאסור דבר שאינו שלו.

ולולי דברי הרא"ש, יש לומר שהקרן והחומש שמשלם המועל בקונמות, אין זה תשלומים להקדש, אלא הוא מפריש דמים בשיווי הקרן והחומש, ונוהג בהם איסור כפי שנדר, ביין בקונם פרטי, ובין בקונם כללי, שהרי הנהנה מהקדש עצמו צריך לשלם דמים, והם נעשים קדושים כקדושת הדבר שמעל בו, אם קדושת הגוף, ואם קדושת בדיק הבית, כמבואר ברמב"ם [פ"ד מהל' מעילה ה"ז].

עוד כתב החזו"א כדבר פשוט, שהאומר קונם עיני בשינה, פשוט הוא שאין בו מעילה. והיינו, אף על פי שהוא אוסר את עיניו

בשימוש של שינה, כי אחרת אינו יכול לאסור כלל בנדר, שאין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש, בכל זאת פשוט לו שאין הוא מחיל קדושה על עיניו, ולא יתכן שאדם ימעול בשימוש שהוא עושה באחד מאיבריו.

41. הר"ן להלן [ד"ה ולענין הלכה], מסתפק לפי צד זה, האם משמעל הותר הקונם, כמו בהקדש, שעל ידי המעילה יוצא לחולין, או לו.

42. כגון במס' ע"ז דף מ"ט ע"ב, לגבי עצי אשרה.

43. התוס' כתבו, שיש מעילה בקונמות אפילו בכל שהוא, ואין צריך שתהיה בו שוה פרוטה. וכיון שאין מעילה בפחות משה פרוטה בדבר שהוא הקדש ממש, מוכח מכאן ששיטת תוס' היא שאין הקונם שייך להקדש, אלא רק יש לו דין כאילו היה הקדש, וכפי שיתבאר להלן [חזו"א מעילה סי' ל"ח ג', ושיעורי רבי שמואל]. וכתב החזו"א, שאם מצינו מעילה בקונמות בפחות משה פרוטה, יש מקום לומר שגם

וחכמים אומרים: **בין כך ובין כך**, בין בקונם כללי, שאסר על כולם, ובין בקונם פרטי, שאסר רק על עצמו — **לא מעל, לפי שאין** דין מעילה בקונמות כלל.

ומוכח שנחלקו תנאים בדבר זה, אם יש מעילה בקונמות או לא (45)(46).

אמר ליה רב אחא בריה רב אויא רב אשי: אלובא דרבי מאיר, הסובר שיש דין מעילה

אבל אם אמר: **"כבר זו עלי הקדש"**, ולאחר מכן **אכלה**, אזי אם אכלה הוא בעצמו — **מעל**, שהרי אסרה על עצמו בקונם.

אבל אם אכלה חבירו — **לא מעל**, שהרי לא אסרה עליו כלל.

וכיון שאין הככר אסורה על כולם, אין "קדושת הקונם" חזקה כל כך, ולפיכך אין לה ל"קדושת הקונם" דין פדיון (44). דברי רבי מאיר.

לקונם כללי, והרי גם אם נאמר שבקונם כללי יש קדושה ומועיל בו הפדיון להוריד את הקדושה כדי שלא תהיה בו מעילה, עדיין יש לבאר כיצד מוריד הפדיון את איסור "בל יחל דברו"! ונראה לבאר, כי כל חלות הנדר היא לפי הגדרתו של הנודר, והוא אסר את הדבר כהקדש, אם כי הוא לא הקדישו. וכיון שבהקדש מועיל פדיון, גם בקונם כללי מועיל פדיון, שמעתה הוא אינו נחשב כהקדש, ואם כן, לא יכול נדרו להמשיך ולהיות קיים, כיון שהוא הגדירו שיהיה "כהקדש" או "כקרבן", שלאחר פדיון שוב אינו הקדש או קרבן.

45. וכתב הר"ן, שלענין הלכה קי"ל כרבי מאיר, שיש מעילה בקונמות. שהרי רב נחמן פשט לרבא ממתניתין שיש מעילה. ובפרק שבועות שתיים בתרא (כב ב) נמי מפכינן דרבי מאיר לרבנן. וקי"ל נמי, דקונם כללי יש לו פדיון. וכן כתב הריטב"א. וכן פסק הרמב"ם [בפ"ד מהל' מעילה].

אמנם באמרי בינה [נדרים סי' ט'] הביא ראה, שדעת הרשב"א במס' כתובות [נט א], שלהלכתא אין מעילה בקונמות. וע"ע בקובץ הערות למס' יבמות [סי' נ"ד].

46. הרי"ף בהלכותיו השמיט את דין מעילה

האוסר קרקע בקונם, יש בה מעילה מדין קונמות, כי רק קרקע שהיא הקדש התמעטה ממעילה, ולא קונם.

44. כך מבאר הר"ן. ומלשונו משמע קצת שיש קדושה בקונם, ואפילו בקונם פרטי, אלא שבקונם פרטי הקדושה אינה חזקה עד שתתפוס פדיונה.

אך מדברי הראשונים במס' שבועות [כב א] מוכח בפירוש שלקונם אין פדיון היות ואין פדיון לאיסורים אלא רק לקדושה, ומה שמועיל פדיון לאומר "כבר זו הקדש" הוא משום שאז הוא מקדישו, ואינו אוסרו בקונם.

ולשונות רש"י, הר"י מיגש והמאירי שם, מורים בפירוש שאין פדיון אלא בדבר שהוא עצמו קדוש, ולא בקונם, שהוא עצמו אינו קדוש, אלא שהיא אסור כלפי האדם, ואין זה אלא איסור בעלמא, ואין פודים איסורין. וכל זאת אף שיש בו מעילה!

ומוכח מדברי הראשונים הללו, שאין זה מדין מעילה בהקדש, אלא שחידשה תורה שיכול האדם לתת לחפץ דיני הקדש, מבלי שהוא עצמו יהיה קדוש!

ולשיטת הראשונים הסוברים שאין פדיון לקונם פרטי היות והפדיון הוא רק לקדושה ולא לאיסור, צריך ביאור, אם כן, מדוע מועיל הפדיון

למעול מקבל? הרי יכול הוא דאמר: היתירא — בעיתי, דבר היתר רציתי לקבל, אבל איסורא — לא בעיתי! ואילו הייתי יודע שהכר של איסור, לא הייתי מקבלה. ואם כן, הרי זו זכיה בטעות — שאינה נחשבת זכיה!

אמר ליה רב אשי: אכן, מטעמים אלו שאמרת, אין אחד מהם מועל עתה.

אבל, מקבל מעל — לכשיוציא [דהיינו, כשישתמש בככר].

בקרבנות, אם אמר לחבירו "כברי עליך", ונתנה לו לחבירו במתנה, שעל ידי כך נעשתה מעילה, כמו שבהקדש, מי שנטל אבן או קורה של הקדש לקחתם לעצמו — מעל על ידי שזכה בה, אף שלא נשתמש בה עדיין. הוא הדין כאן, כיון שיצאה מרשות אוסר, ונכנסה לרשות מקבל — הרי נעשתה מעילה.

מי מעל בנתינה זו? (47)

למעול נותן? אי אפשר לומר כן, דהא לא אסירא עליה, ולמה שתיחשב לו מעילה? (48)

הקדש מהגזבר.

והספק הוא עקרוני, האם המעילה בקונמות היא רק בצורה של הנאה מהקונם, או גם בהוצאתו מרשות המדיר אל רשות המודר.

ומהאמור כאן, שנתן המדיר למודר את הככר במתנה, אין ראייה לנידון הזה, לפי שכאן יש חיוב על ההנאה מהמתנה, שהיא מתנה גמורה, שאינו יכול לתובעה בחזרה, ואין חיובו על ההוצאה מרשות המדיר לרשות המודר.

ואין דומה הגונב מהגזבר של הקדש, ששם נחשבת הגניבה כמעשה הוצאה מרשות הקדש, כי הגזבר הוא רשות הקדש, והמוציא ממנו, גם באמצעות גניבה, הרי הוא מוציאו מרשות הקדש, ועל כך יש חיוב מעילה.

אבל הגונב מהמדיר את הקונם, הרי אין "רשות" של קונמות, ובכל מקום שנמצא הקונם הוא נשאר באותו עניין שהיה בו אצל המדיר, ולכן אין בהוצאתו מרשות המדיר משום מעילה בקונמות.

48. כתב הר"ן, שמכאן תשובה לרמב"ם שכתב שהמדיר את חבירו מדבר, והאכילו בו, לוקה משום לא יחל דברו. עיי"ש.

בקונם.

וכתב הריטב"א טעם להשמטת הרי"ף, כיון שבזמן הזה אין חיוב להביא קרבן מעילה.

ומכאן הוכיח הגאון ר' יצחק מפוניבז' שאין חובת תשלומין למועל בקונמות. כי אם יש חובת תשלומים, הרי גם בזמן הזה עליו להפריש קרן וחומש, ולנהוג בהם איסור כפי הקונם שקיבל עליו.

וכן כתב גם החזו"א, שתשלומי המועל בקונמות הוא להפריש קרן וחומש, ולנהוג בהם איסור כאילו היו קונם.

אכן, לדברי הרא"ש [לעיל ל"ג א'] שתשלומי המועל בקונמות הם להקדש, שפיר השמיט הרי"ף הלכה זו, גם אם נאמר שיש דין תשלומים למועל בקונמות, לפי שאין בזמן הזה אפשרות לשלם להקדש תשלום זה.

ועיין בביאור הענין ומקורותיו ברשימות הגר"ש רוזובסקי בספר שיעורי רבי שמואל למס' נדרים, עמ' קכ"ז.

47. החזו"א [מעילה ל"ח ג'] מסתפק אם גנב המודר מהמדיר את הקונם, אם יש בו דין מעילה בקונמות כמו שיש דין מעילה במי שגונב דבר

מקריבים עבורנו קרבנות, האם שלוחי דידן
היו [האם הם נחשבים שלוחים שלנו], או
שלוחי דשמיא הוּוּ? (51)

למאי נפקא מינה?

לענין מודר הנאה. דהיינו, אם ישראל מודר
הנאה מהכהן.

אי אמרת שלוחי דידן הוּוּ, הא מהני ליה
הכהן לישראל בהקרבת קרבנותיו, שעושה
את שליחותו, ואם כן, אסור לו להקריב
קרבנותיו.

ואי אמרת שלוחי דשמיא נינהו — שרי. אף
על גב שעל ידי עבודת הכהן הוא גיתר
באכילת קדשים, היות וגרמת הנאה בעלמא
הוא.

מאי?

תא שמע ממשנתנינו. דתנן: מקריב עליו קיני
זבין כו'.

ואי אמרת שהכהנים שלוחי דידן הם, הרי
קא מהני ליה הכהן למודר בהקרבת
קרבנותיו, ולמה מותר לו להקריב עבורו?

אלא על כרחך, שלוחי דשמיא הם, ולכן
מותר לכהן להקריב עבור המודר.

לפי שכל המוציא מעות הקדש לחולין, אף
אם כשהוציא היה סבור שהמעות של חולין
— הרי הוא מועל, לכן אף זה, המודר,
כששתמש בככר, אף שלא נתכוין להשתמש
בדבר איסור — הרי הוא מועל.

מתניתין: לה-ב

ותורם המדיר את תרומתו ומעשרותיו של
המודר לדעתו [ובגמרא להלן [לו ב] יתפרש
לדעת מין].

ומקריב עליו, דהיינו — לצורך המודר, קיני
זבין, קיני זבות, קיני יולדות [קרבנות אלו
נקראים קינים, משום שמביאים שני תורים],
הטאות ואשמות.

ומלמדו מדרש, הלכות⁽⁴⁹⁾ ואגדות [דברי
חכמים שהסמיכום על הפסוקים], כיון
שמצות לאו ליהנות נתנו.

אבל לא ילמדנו מקרא [ובגמרא יתפרש
הטעם].

אבל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו
מקרא⁽⁵⁰⁾.

גמרא:

איבעיא להו: הני כהני [הכהנים], כשהם

49. הלכה למשה מסיני. רא"ש להלן [ל"ו ע"ב].

50. כתב התו"ט בשם התוס', דהיינו משום
שאין המודר חייב לתת שכר מלמד לבניו. ותמה
הרש"ש, אמאי לא הביא התו"ט את דברי
הרמב"ם [בפ"א מהל' תלמוד תורה הל"ג],
שחייב אדם לשכור מלמד לבנו. וכן שם בהלכה
ז', עיי"ש. וכ"פ הטוש"ע סי' רמ"ה. ועיי"ש

שהאריך.

והרא"ש להלן כתב, דאף שמצוה על האב
ללמד את בנו, שמא היה מוצא אחר שהיה
מלמדו. דבכל מידי דלא עביד המדיר מידי
לנפשיה דמודר, בטעמא כל דהו אמר דלא מיקרי
הנאה.

51. אף על גב שבמסכת קידושין [כ"ג ע"ב]